

(de linkerkant is in de schaduw) vreemde oude gebouwen zich verheffen, waar wij antieke beelden en grafzerken zien staan, naast elkaar in groote getalen als in een wonderlijk museum uitgesteld. In de verte teekent zich tegen den hemel een paleis af met vele torentjes, fantastisch als in een droom en weer ergens anders is de stille rustige contour van een pyramide.

In de straat loopen figuurtjes en vlak op den voorgrond zien wij de oud-Romeinsche wagenrenner met zijn vurig steigerende paarden. Welk een verbeelding is er noodig om een dergelijke ets te compeceeren, welk een begrip van compositie en architectuur!

Tot dit soort werk behoort ook een gedeelte van het 8e deel van Piranesi's werk. „Le Carceri d'Invenzione”. Er zijn zeker geen etsen waaruit grooter verbeelding spreekt dan uit deze fantastische gevangenissen. Bij de bespreking van Piranesi's werk kom ik hier uitvoeriger op terug. Behalve zijn boeken over Rome heeft Piranesi nog een aantal afzonderlijke etsen gemaakt; ook teekende hij veel. Geschilderd heeft hij voor zoover mij bekend is nooit. Evenals de meeste groote etsers bepaalde hij zich geheel tot de graphische kunst.

II.

De eerste vier deelen van Piranesi's werk zijn getiteld: Antichità Romane. Het eerste deel opent met zijn reeds besproken portret door Polanzani. De beginletter van elk tekstgedeelte is versierd en een fraai etsje op zich zelf. Hier zien wij in de onderste krul van de S het fijn-geëtste relieffe van een paardje, daar een D gevormd door oude begroeide steenen met er voor het borstbeeld van een ouden Romein. Ook onder den tekst staat gewoonlijk een kleine ets, hieronder vinden wij prachstukjes, vooral één in deel 9 is van een bijzondere fijnheid. Het geeft een krans van veeren waarin door een pen, een passer, een teekenstift en een penseel dus de emblemen

van Piranesi's kunst, een vierkant wordt gevormd waarin de woorden „Labor omnia vincit” staan.

Wanneer wij een ets beschouwen als die van het binnenste van het Pantheon, hoe begrijpen wij dan Piranesi's gevoel voor den architectonischen lijn en zijn inzicht in den bouw. De pilaren steunen volkomen het groote gebouw, zwaar en massief als zij zijn. In een der volgende deelen vinden wij de pilaren in hun geheel gegeven, hier zijn zij slechts tot de helft te zien. Ertusschendoor ziet men den koepel, hóóg, met een meesterlijke kennis van perspectief weergegeven; eenige kleine figuurtjes loopen hier en daar, poppetjes tegenover het groote en imposante van het gebouw. Een ets als deze is zoo eenvoudig gegeven zonder eenig effectbejag, het is alles zoo zuiver en groot van opvatting en hoe zeer voelen wij er Piranesi's liefde in voor dit bouwwerk, hoe zeer doorvoelde hij wezenlijk en diep er al de schoonheden van.

Een zelfde strengheid vinden wij in zijn uitbeelding van het Colosseum. Het bouwwerk met zijn gelijke, boogvormige openingen zou bij een zoo natuurgetrouwe weergave licht vervelend kunnen worden, maar er is juist in Piranesi's etsen die onbewuste vrijheid, die het werk van den kunstenaar aantrekkelijk maakt.

Wij voelen dat hij al deze oudheden van Rome alleen heeft willen verbeelden, omdat hij ze schoon vond, en dat hij ze juist daarom zoo natuurgetrouw mogelijk heeft willen geven; hij legde echter in elk zijner etsen de liefde en het enthousiasme voor ieder ding, het moest een genie zijn die deze geestdrift zoo zeer beheerscht heeft kunnen weergeven. Het tweede deel bevat etsen naar oude grafsteenen en gedetailleerde Romeinsche oudheden. Deze uiteraard weinig afwisselingsvolle onderwerpen weet Piranesi toch belangrijk voor ons te maken. Bij de doorsnede van een grafkelder zet hij hier en daar een paar figuurtjes die het geheel iets levendigs geven. In deel III vinden wij de reusachtige steenmassa's, die Piranesi zoo